

EMAIL: leap.scandinavia@gmail.com
<https://www.leapscandinavia.org/>

Lillestrøm

11. November 2018

Innspill til rusreformutvalgets høring.

INNLEDNING:

LEAP-Scandinavia er en organisasjon for ansatte innen justissektoren (politi, kriminalomsorg, påtalemyndighet o.l.), som ønsker å jobbe for en human og evidensbasert ruspolitikk. Vi ble formelt stiftet den 28.09.17. Våre medlemmer er i hovedsak polititjenestemenn, og flere er blant politiets fremste eksperter innen forebygging og etterforskning. I dette første høringsvaret, vil vi prioritere å konkretisere hvilke løsninger vi anbefaler. Et mer detaljert innlegg med kildehenvisninger til relevant forskning vil eventuelt bli innsendt senere.

BEHOVET FOR RUSPOLITISK REFORM

LEAP-S mener det er godt dokumentert gjennom mer enn 40 år med forbud, at forbudslinjen fungerer dårlig. Overdosetallene er høye, og helsen til mange tunge rusmisbrukere er svært dårlig. Det er store økonomiske kostnader knyttet til opprettholdelse av forbudet, og forbudet fører til at alvorlige straffesaker må nedprioriteres. Kostnadene er likevel størst for de mange enkeltpersoner som straffes, og for deres pårørende. I forsøk på å skremme folk fra å bruke rusmidler har politiet benyttet det formelle straffeapparatet fullt ut, og man har fått svært vide fullmakter til å straffeforfølge mennesker som i utgangspunktet ikke gjør noe som har potensiale til å påføre andre enn dem selv skade.

Aller verst er forbudet mot bruken av rusmidlene. Norge er et av få vestlige land som straffer bruk som faktisk straffeforfølger bruk, og ikke kun besittelse. Dette forbudet medfører at de som bruker rusmidler regelmessig, har en kropp som til enhver tid kan anses som et straffeobjekt. I prinsippet betyr det at politiet har hjemler til å gjøre nær hva vi vil med disse menneskene, når man måtte ønske det. I alle fall så lenge vi mener det er skjellig grunn til å tro at de har brukt rusmidler, i målbar tid forut for at de påtreffes. Det er riktignok sjelden vi benytter muligheten vi har til å straffeforfølge de sykeste rusmisbrukerne på denne måten, men vi bruker ofte hjemmelen til å straffeforfølge cannabisbrukere.

Resultatet er en kraftig stigmatisering som er problematisk for den enkelte bruker. Det gjør at mennesker som ellers ikke ville hatt problemer, faktisk får det.

BEHOVET FOR TYDELIGE LOVENDRINGER:

Våre medlemmer rapporterer daglig at de politiske signalene om behov for avkriminalisering av rusbruk, ikke i har ført til at politiet faktisk jobber annerledes. Beslagsarkivet på politihuset i Oslo fylles fortsatt opp av småsaker, og mange anmeldes fortsatt for bruk. Våre medlemmer rapporterer at situasjonen andre steder i landet i hovedsak er den samme.

Uten tydelige lovendringer, vil det også i fremtiden i stor grad være opp til den enkelte politimann hva vedkommende velger å bruke tiden sin på. Det vil da i liten grad bli behov for å endre strategi eller tenke på nye måter.

Retorikken har kanskje endret seg, men praksisen er som sagt i stor grad den samme. Det var en jevn stigning i antallet saker fra 1993 til 2013 (ca 300%), men siden 2013 har det vært en nedgang på 29% i narkotikasaker på landsbasis. Det gjør at vi nå er på 2008 nivå. Vi vil bemerke at nedgangen i antallet anmeldelser ellers er på 27%, så endringene er ikke stort større enn dette. Det er med andre ord god grunn til å tro at endringene skyldes alt annet enn bevisste omprioriteringer. Resursknapphet og omorganiseringer har sannsynligvis like stor påvirkning på statistikken. Forøvrig er det verdt å merke seg at både oppgangen fra 1993 til 2013 og nedgangen de senere årene i hovedsak gjelder de mindre alvorlige lovbruddene. Endringene i antallet mer alvorlige lovbrudd (Gamle strl. §162 2. og 3. ledd) har vært nær uendret.

På tross av et nedgangen i antallet saker først og fremst gjelder de sakene som man må anta kan berøres av rusreformen, gikk riksadvokaten ut og ga uttrykk for bekymring for at det anmeldes færre slike saker i forbindelse med NNPF konferansen 2018 (Norsk Narkotikapolitiforening fredag 2. nov 2018). Det er åpenbart at politiet har benyttet narkotikalovgivning til å blåse opp egne oppklaringstall. Vi kan ikke se noen annen årsak til Riksadvokatens bekymring enn at det er en bekymring for at vi ikke fortsetter med denne praksisen. Holdninger vi mener er svært problematiske, ikke minst fordi omprioriteringene er ønsket av et nær samlet storting.

Selv om riksadvokaten sannsynligvis tar feil i sin antagelse om at dette skjer på grunn av bevisste omprioriteringer fra politiet sin side, så viser hans uttalelser hvilke sterke krefter det er som ønsker alt annet enn tydelige endringer.

Oslos politimester kom i sommer med en påstand om at man det siste året har sett en betydelig økning i ungdomskriminaliteten, og han viste i den forbindelse til statistikken for 2017 fra Salto rapporten. Om man går nærmere inn i denne rapporten så ser man at økningen i stor grad skyldes økt aktivitet i fra politiet sin side ved at langt flere ungdom anmeldes for mindre narkotikalovbrudd.

De ungdommene som anmeldes for narkotikalovbrudd, bor i hovedsak på østkanten i Oslo. Dette på tross av at undersøkelsen UNG i Oslo 2018 (Nova Rapport 6/18), dokumenterer at det bruk av Cannabis og andre ulovlige rusmidler er mest utbredt i Oslo vest og i de indre bydelene. Det er sannsynligvis slik at disse effektene ikke er tilsiktet, men ressursfordelingen er bevisst og de som opplever straffeforfølgning opplever nok dette som urettferdig.

Virkemiddelet politiet benytter ovenfor mindreårige som tas for ulovlig rusbruk er som regel rusmiddelkontrakter. Disse er svært integritetskrenkende. I Korus sin rapport «Flinkiser og Dropouts» kommer dette tydelig fram, og de påpeker at mange av de som går på kontraktene ikke har noen form for rusproblemer. Da alternativet til kontraktene er straffeforfølgelse, oppleves de nok i liten grad som frivillige eller som hjelp. For at de skal kunne fungere må de oppleves som hjelp. De som ikke klarer eller orker å fullfører kontraktene, feiler på nok et område og opplever negativ effekt av kontrollregimet. «Flinkisene» som i mindre grad var i faresonen for å utvikle rusproblemer har muligens en positiv effekt, men det er ikke de vi har størst behov for å nå. Generelt anbefaler ikke fagfolk slike kontrakter. I tillegg til de beskrevne effektene, er det fare for sidemisbruk av alkohol eller kraftige syntetiske rusmidler som ikke kan oppdages.

Fagfolk advarer altså mot kontraktene, og sannsynligvis er det derfor politiet i liten grad har vært opptatt av å undersøke om de virker etter hensikten. Politiet er først og fremst opptatt av hvilke muligheter narkotikalovgivning gir, og hvor viktig det er at man får beholde hjemlene til å gripe inn ovenfor rusbrukere også etter reformen. Om man tillater dette, vil store deler av politiet trolig fortsette å jobbe som før. Alle signaler som sendes fra sentrale politi- og påtaleledere, peker i alle fall i den retning.

FORSLAG TIL LOVENDRINGER I STRAFFELOVEN OG STRAFFEPROSESSLOVEN

Vi mener det ikke er tilstrekkelig å fjerne straffen knyttet til besittelse og bruk iht.

Legemiddeloven. I tillegg bør grensene heves, for når saken er straffbar etter straffeloven.

Når det gjelder vanlige narkotikaovertrедelser (strl. §231), bør det konkretiseres hva som skal regnes som lovlig besittelse og erverv til eget bruk. Denne grensen bør settes nærmere det som i dag er grensen for forelegg. Vi ønsker å bemerke at forelegg til misbrukere er meningsløst, og derfor er en straffeform som i hovedsak bør unngås.

Når det gjelder dagens foreleggsgrense, mener vi 100 tabletter benzodiazepiner kan synes å være for mye, mens 0,5 gram heroin definitivt er for lite. For heroin og andre pulverstoffer bør nok grensen ligge nærmere 2 gram, da enkelte misbrukere som setter heroin muskulært, bruker inntil 1 gram heroin ad gangen.

Vi forstår det ligger utenfor utvalgets mandat, men vi ønsker å påpeke at det ikke er noen logisk grunn til den store forskjellsbehandlingen mellom grove narkotikaovertrедelser (strl. §232) og grove overtrедelser av alkoholloven (strl. §233). Straffenivået bør utjevnes og nedjusteres for narkotika. Aller helst bør man slå sammen bestemmelsene til en lovparagraf. Grov tobakkforbrytelse bør forøvrig også straffes på samme måte. Det avgjørende for straffen bør være hvilken fare for ekstra skade man påfører samfunnet og enkeltindivider i forbindelse med ulovlig import og/eller videresalg.

Spesielle regler som gjør det mulig å bruke inngripende straffeprosessuelle virkemidler som telefonavlytting (216a) selv for relativ små narkotikalovbrudd, bør fjernes. Dette bør være forbeholdt de alvorlige lovbruddene (strl. 232).

Årsaken til at vi ønsker slike endringer i tillegg til de endringene som reformutvalget har mandat til å foreslå, er et det er nødvendig med holdningsendringer i samfunnet. Vi klarer å forholde oss til brukere av alkohol på en fornuftig måte, men det blir vanskelig å endre holdningene til de som har andre rusproblemer med mindre man samlet sett endrer lovverket. Dette slik at det ikke fremstår som om de lovlige rusmidlene er av en helt annen skadelig karakter enn de staten har bestemt skal være ulovlige.

TVANGSMIDLER OG «STRAFF» I RUSREFORMLOVEN

Fra enkelte hold har det kommet forslag om at man bør kategorisere rusbruken, og vurdere om brukere skal håndteres etter en Rusreformlov eller etter straffeloven. Dette avhengig av om brukeren har et rusproblem eller ikke. En slik kategorisering vil være nær umulig å implementere i praksis. Det vil i så fall gi rekreasjonelle brukere insentiv til å lyve for hjelpeapparatet, og be om hjelp de ikke har behov for. Hvem er forøvrig i stand til å vurdere om den som ruser seg faktisk har alvorlige bakenforliggende traumer som man søker tilflukt fra gjennom rusen, eller om vedkommende bare er en ulydig rekreasjonell bruker.

I tillegg til at forslaget vil være nær umulig å håndtere i praksis, vil det kreve kostbare utredninger og vesentlig dokumentasjonsarbeid i fra politiet sin side. Hele hensikten med reformen vil dessuten forsvinne, ved at samfunnets holdninger til de med problemer vil være at de startet opp som lovbrytere.

Politiets jobb etter reformen bør være så enkel og konkret som mulig. Politiet skal rapportere brukere av ulovlige rusmidler til helsemyndigheter som får vurdere behovet for å utrede brukens omfang nærmere gjennom eventuelle samtaler eller urin/blodprøver.

I forbindelse med at politiet kontrollerer en rusbruker som skal innrapporteres, bør man ha hjemmel til å visitere vedkommende for å kunne ta beslag i rusmidlene. Dette forutsetter at politiet har har skjellig grunn til mistanke om besittelse. I tillegg bør politiet ha hjemmel til å ta beslag av ulovlige rusmidler de kommer over. Vi mener beslagshjemmelen skal være en «bør» hjemmel, da det fremstår som inhumant å frata en tung rusmisbruker en «friskmeldig». Det vil kunne føre til svært uheldige og farlige situasjoner.

Når det gjelder de under 18 år, ser vi ikke at det i utgangspunktet er noen grunn til å skille mellom lovlige og ulovlige rusmidler. Alle rusmidler er i utgangspunktet ulovlige å erverve for dem, og det er minst like farlig om en mindreårig bruker alkohol eller tobakk, som om vedkommende bruker illegale rusmidler. Vi mener derfor at alle mindreårige som bruker rusmidler i utgangspunktet bør innrapporteres til helsemyndighetene i tillegg til at barnevernet varsles.

Hjemmelen til å ta prøver fra disse mindreårig og andre brukere, bør tilligge helsemyndighetene. Det er de som vet hvor viktig det er å finne ut nøyaktig hva den enkelte bruker av rusmidler.

Vi mener altså at politiets hjemler bør begrenses seg til hjemler til visitasjon for å kunne ta beslag i ulovlige rusmidler, og hjemler til å ta beslaget. Alkohol har man allerede hjemler for destruksjon av iht. Politiloven §9, og det bør tydeliggjøres i den at man kan destruere alkohol som fratas mindreårige. Eventuelt bør det gis egen hjemmel i Rusreformloven til å destruere alkohol, tobakk og andre ikke narkotiske rusmidler som fratas mindreårige.

De som innrapporteres, møter en reaksjon i form av et pliktig oppmøte og eventuelt innkalling til oppfølgingstime. I tillegg får de et skriv om farene ved bruk av rusmidler og kontakt med de som ulovlig omsetter rusmidlene. Om de ikke møter opp til time kan de ilegges gebyr på samme måte som alle andre som ikke møter til legetimer. Ved gjentatte overtredelser skal kommisjonen ha hjemmel til å ilegge administrative gebyrer eller gi andre pålegg som pliktig oppmøte til samtaletimer.

PRAKTISK GJENNOMFØRING

Vi foreslår at politiet registrerer brukeren, hva vedkommende er tatt i besittelse av og om dette ble tatt i beslag. Det som tas i beslag legges i en forseglet pose som sendes ruskommisjonen for destruksjon. Når politiet har bekreftet identitet på den som er stanset, kontaktes operasjonssentralen som har tilgang på et system for å avtale møtetid for kommisjonen. Møtetiden skrives ned på en del av skjemaet som den innrapporterte får med seg. Oppmøtet er obligatorisk.

Om politiet har behov for å formidle opplysninger om omstendigheter knyttet til innrapporteringen, slik som at det skrives anmeldelse for ordensforstyrrelse e.l. Da skrives dette i et eget felt som kort notat med henvisning til vedlagt rapport.

Vi foreslår at den som innkalles til kommisjonen, i første omgang møter en ruskonsulent som registrerer de opplysningene man har behov for i forbindelse med videre håndtering av saken. Om politiet mener det er grunn til å vurdere å ta prøve av den man har kontrollert, bør det være mulig å hurtigbestille time hos ruskonsulenten slik at vedkommende sin helsefaglige overordnede kan vurdere om det er nødvendig.

De som ikke møter til avtalt tid kan man be politiet om å avhente, på lik linje med de som ikke møter etter stevning for retten.

På vegne av LEAP Scandinavia
Bård Dyrdal
Styreleder

For relevant litteratur og forskningsartikler, se <https://www.leapscandinavia.org/vrt-kunnskapsgrunnlag/>